

HOLMI

XVII. évfolyam 9. szám

2005. szeptember

Szerkeszti: Réz Pál (főszerkesztő),
Radnóti Sándor (bírálat), Várady Szabolcs (vers), Závada Pál (széppróza),
Fodor Géza, Szalai Júlia, Voszka Éva

Szerkesztőbizottság: Bodor Ádám, Dávidházi Péter, Domokos Mátyás,
Göncz Árpád, Kocsis Zoltán, Lator László,
Ludassy Mária, Nádasdy Ádám, Rakovszky Zsuzsa.
Tördelőszerkesztő: Környei Anikó. A szöveget gondozta: Zsarnay Erzsébet

TARTALOM

- Határ Győző*: Eleven rajzás • 1027
Rába György: Sirályként Budapesten • 1028
George Szirtes: A legyek • 1028
Szoborjáték (*Imreh András fordításai*) • 1030
Ágh István: Budapest-költevény • 1031
Tandori Dezső: „Magányos” budapesti körcsavargás • 1036
Várady Szabolcs [és Várady Éva]: Buda-morzsák gyerekkoromból,
húgom lábjegyzeteivel • 1044
Szabó T. Anna: Budapest, magyar asszony • 1050
Fráter Zoltán: Duna-part és Városliget (Karinthy
Pestje) • 1054
Kelecsényi László: Rastignac Pesten • 1064
Géher István: A Vérmező: történelem
és lélektörténet • 1069
Sárközi Mátyás: A Király utcán végestelen-végig • 1071
Lackfi János: Budapest, origó • 1084
Kerényi Ferenc: Valóság és dramaturgia (A régi
Pest-Buda a reformkori színművek
tükrében) • 1088
Dalos László: „A macskaköves úton...” (Traktátus
némely pest-budai dalokról) • 1101
Perneczky Géza: Az antik Pest és a tündérei • 1108
Sirokai Mátyás: Valami sárga volt • 1113
Domokos Mátyás: Bolyongás a bürokrácia labirintusában,
Ariadné fonala nélkül • 1114
Gyáni Gábor: A festett főváros történetei • 1127

Forgács Éva: Budapest, a fehér folt (A főváros hiánya a huszadik század eleji magyar festészetben) • 1138

Fulvia: City Center • 1146

Határ Győző: Budapest és az ő épületállaga • 1149

Vidor Ferenc: Vallomás – Granasztói Pálról és búcsú – Granasztói Páltól (Egy író-építész Buda-Pestje) • 1162

Schöpflin Aladár: A város • 1172

Schüller Erzsébet: Schöpflin Aladár városa • 1177

Megjelenik havonta. Felelős kiadó: Réz Pál. Vörösmarty Társaság

Levélcím: HOLMI c/o Réz Pál, 1137 Budapest, Jászai Mari tér 4/A

Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt. és a regionális részvénytársaságok

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág

Előfizethető közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Bp. VIII., Orczy tér 1. Tel.: 06 1/477-6300; postacím: Bp. 1900)

További információ: 06 80/444-444; hirlapelofizetes@posta.hu

Előfizethető még postai utalványon Závada Pál címén (1092 Budapest, Ráday u. 11–13.)

Előfizetési díj fél évre 1500, egy évre 3000 forint, külföldön \$35.00, illetve \$70.00

Nyomtatta az ADUPRINT Kft. Vezető: Tóth Béláné

Határ Győző

ELEVEN RAJZÁS

álmváros

te andráskeresztek mögül
kivillanó üveg
ahogy te hozzám visszaszólsz
nem csillansz senkinek

te ékes okkersárgaság
én-ablakom! maga
vagy a falhályogon látó
Világ Vakablaka

de hol? a Víziváros ez?
Liget-környéke tán?
hol vagy én háremudvarom
kutaddal Pest-Budán?

hát ez? parádés kőorom
rajt' kard pajzs napkorong
kőríves téglaboltokon
gang! udvar! merre kong?

ki mintázta sellőalak
Medgyessy? vagy Maillol?
lábujjhegyen szobor? vagy él?
szólít? idehajol?

e langybarlangos kapualj
mi udvarfákra lát
hogy üvegrácson idesüt
a keramitvilág?

sor oszlop! seregeljeteK
hermák! baluszterek!
eleven rajzás mintakönyv:
legyek újra gyerek

te voltál VITRUVIUSOM
ringattál térdeden
– jer! legyek újra EGY veled
s aszfaltunk PEST legyen

Rába György

SIRÁLYKÉNT BUDAPESTEN

Ha van reinkarnáció
sirályá válnom lenne jó
annak is budapestinek
csapong két partot összeköt
aki ellentétek között
treuga deit teremthetett
nagy úr s itt a dunai vendég
megtalálta a jószerencsét
a hóforrások kifolyói
mentén kedvére melegedhet
aki nem szeretett vacogni
örvendhet az örök deleknek
hajdan örömet lelt sziesztán
uszadékfán lesz boldog eztán
sóvárgónak kevés a jó szó
vigadhat mint ingyen hajózó
a hegy domb övé messzi távlat
parazsán tartani a vágycat
a mindennapi eledel
gond ezt felejthetném csak el
hogyha fukar halban a víz
morzsáért kell koldulni is
kérincselni sosem szerettem
megfontolom sirályá lennem

George Szirtes

A LEGYEK

Nézd el e bő beszédet. Ahogy írok,
az ablakon kövéren verdeső
légy búcsúztatja a telet.
Tavasz jön: ragyog a megnyomorított
gyep. A levegőben meleg eső –
mint légy szárnyában az erek.

Most már lent zúg, a fűtőtest mögött.
Nem jó idő ez még. Felkecmereg,
dühödten dong, s neki
az üvegnek, a motor felpörög,
gáz, és gyerünk. Percre sem állna meg.
Pici gépek a lábai,

járnak, míg le nem járnak. Kieresztem.
Zsugorodó pont pöttyös levegőben,
elenyészik egy perc alatt.
Két légyméretű madár csap le messze.
Szinte hallom, ha figyelek erősen,
a zörgő szárnyakat.

A távolban pár légypöttynyi személy...
Nekem e távcsőjátékból elég is,
hisz isten nem voltam sose,
sem sportember, bár vadászszenvedély
van bennem is. Tudom, a házi légy is
személyes javát keresi,

saját kupacát, orrát bárhogy facsarja;
hisz esztétikai döntés e lét,
mármint annak, aki esélyt kap,
ahogy most mi, szerencsések. A falra
kéne figyelni, az tud sok mesét.
A giliszta megbocsát az ekének –

s a légy ekéje a Buda felől
gyülekező jó pár fekete felleg,
a fagy, a kései.
Meglágyulhat, de el nem az idő,
ahogy a piacon minket sem érdekelnek
az árusok költségei.

Pár utcányira fényes, örök arcok
rekedt rikkancszerepbe kényszerülnek:
„Kiskutyát, szóttest vegyenek!” –
kiárusítják életük leharcolt
lomjait, melyek egyre kisszerűbbek,
míg el nem enyésznek, mint a legyek.

SZOBORJÁTÉK

Simának tűnik a tó, az energia
pontokban gyűlik, aztán szétrebeg.
Vedrekben úszik az avar.
Foncsor reped. Hasad a fólia.
Harang- és hóvirágpötytös a gyep.
Röpgyűlést tart millió madár.

Öléshez öltözködött körutak
és városi parkok. Pöffeszkednek a házak.
Szobrok bújnak elő rejtekhelyükről,
próbálják átpréselni vállukat
a téglafalon, végül már régi gyalázat
és ósdi bűn színtere minden erkély:

ott parádézna. Felragyog a fényben
sok domború mell, íves karizom,
helyet kérnek a nap alatt
a nyomorékok is. Lemállik róluk a szégyen,
feltárják stigmáik. Oromzaton
üres arcok rikkantanak.

Ünnepi hangulat. Emlékezés meg
idő társalog. A lépcső romokban,
de ő halad, fel. Táborokból,
vagonokból jött haza meglepetésnek.
Arca minden ablakszilánkban ott van,
lépte, mint tompa dob szól.

Tudja: nem az étel a gyógyerő –
forró utcagőzt kell, hogy inhaláljon,
sóhajokat, félszavakat.
Mehet. A szobában jó levegő,
de jobb túljutni rajta, a halálon,
a vas-, kő- s díszvakolat

fél-édenébe. Fejek, karok nyomulnak
kifelé a falmélyedéseken,
százak várják az utca fölött
jelképeit az örökkévalónak.
Gondold el: ágyukban, függélyesen
hogy küszködnek a fal örök

rémálmával. Mintha inná magába
a teljes utca a fényt. Visszhangzik a tópart
az eksztatikus madársereg
zsivajától. Egy magányos, szinte kába
szobor valóságos virágokat tart.
Elhervadnak, míg szendereg.

Imreh András fordításai

(A két vers a költő THE BUDAPEST FILE [A BUDAPEST-DOSSZIÉ] című kötetében jelent meg [Bloodaxe, 2000].)

Ágh István

BUDAPEST-KÖLTEMÉNY

Ablakodból a megszokott kilátás, zöld mögül csillámló Duna s az eltűnő hajók, méltóságos egyetemépület az útig érő parkkal. Íróasztaloddal szemben a nyír könnyed, csipkefinom lombja a mézsfehér ágak hálózatán. Sűrű gesztenyés őri a királyi vén akácot. Kiválasztottad magadnak az öreg fát. Most éppen hajtani készül, hogy nemsokára bődítő virághabzásba fehéredjen. S eszedbe jut, minden budapesti lakásod előtt állni kellett egy fának, örködni érted, gyermekkorod üzenetével azt a látszatot keltve, mintha sosem mozdultál volna el. Életed részévé váltak ezek a fák, betöltik a teret, nyitott ablakon tükröződnek.

Szinte a gesztenyelombban állt az ebédlőasztal a Kisrókus utca és a Ganz-gyár felől a Keleti Károly utca végén. Máriaremetén nyugágyadba hullatta gyümölcseit az almafa. Zuglóban erkélyed fölé csüngött a nyárfa ága. Itt Lágymányoson pedig ez az akác legelső világlélményed jegyében.

Odaszáll a szarka, gyerekkorod madara billegve fészkelődik ágazatában. Örömmel vetted észre a fekete fészkek koloncainak megjelenését, mintha ötven lombhullásnak kellett volna elmúlnia megérkezésükig, hiszen a hazalátogatásaid alkalmával sem találtad már otthon őket. S lám, nemzedékről nemzedékre közelebb kerültek hozzád. Egyikük a gangra bátorkodott, holnap talán a világítóudvarból csörög. A dolmányos varjú is megjelent az idei tavaszon. Párban ülnek a fán, óvatosan, és nagyon bizalmatlanul csipegetnek a földön a rigók között, melyek téged is befogadtak. Viszonzásképpen szereted a rigókat, figyelemmel kíséred életüket, mióta az Eötvös-kollégium vaskerítésének repkényén először láttad mint igazi városi madarat. Majd csak kislányod mondja első szavai közt a nevét, az ő első rigója odafészkelte a máriaremetei kis ház ajtaja elé, az ezüsthányó. Zuglóban reggeltől estig együtt voltál velük. Tükörképedet röpítették a szemükben, s mint egy miniatúr repülő ablakából néztél magadra. Reggeliztek a földön, hármat ugorva közeledtek a rózsaszín gilisztához. Akár a falusi ba-